

Миронюк Іван Святославович,
доктор медичних наук, професор,
професор кафедри наук про здоров'я,
проректор з наукової роботи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-4203-4447
м. Ужгород, Україна

Слабкий Геннадій Олексійович,
доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри громадського здоров'я,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-2308-7869
м. Ужгород, Україна

Білак-Лук'янчук Вікторія Йосипівна,
кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри наук про здоров'я,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-3020-316X
м. Ужгород, Україна

МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСЕЛЕННЯ УМОВАМИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я

Вступ. Територіальні громади являються базовим рівнем по забезпеченню формування та збереження здоров'я населення.

Мета дослідження: провести аналіз медико-демографічної ситуації та умов по збереженню та зміцненню здоров'я в Хустській міській територіальній громаді Закарпатської області

Матеріали та методи. Матеріали: соціальний паспорт Хустської міської територіальної громади Закарпатської області станом на 13 жовтня 2023 року. Методи: бібліосемантичний, структурно-логічного аналізу.

Результати та їх обговорення. Хустська міська територіальна громада в своєму складі має 27 населених пункти в яких проживає 71484 осіб в тому числі 36187 (50,6%) жінок та 35297 (49,4%) чоловіків. У 8 (28,6%) населених пунктах проживає до 500 жителів. При тому, що в громаду приїхало 5513 вимушених переселенців за три роки чисельність жителів громади скоротилася на 9374 осіб (11,6%). На території громади функціонує розгалужена мережа закладів охорони здоров'я комунальної та приватної форми власності. Переважна їх більшість розташована в адміністративному центрі. Вказане не забезпечує рівний доступ жителів громади до медичних послуг.

Висновки. За результатами дослідження рекомендується на рівні громади розробку та прийняття стратегічної цільової комплексної програми по збереженню та зміцненню здоров'я населення територіальній громади.

Ключові слова: територіальна громада, здоров'я, формування та зміцнення, умови, забезпечення.

Myroniuk Ivan Sviatoslavovych, Doctor of Medical Sciences, Professor, Professor at the Department of Health Sciences, Vice-Rector for Research, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-4203-4447, Uzhhorod, Ukraine

Slabkiy Gennadiy Oleksiyovych, Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Public Health, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-2308-7869, Uzhhorod, Ukraine

Bilak-Lukianchuk Viktoriia Yosypivna, Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-3020-316X, Uzhhorod, Ukraine

OPPORTUNITIES OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN PROVIDING THE POPULATION WITH FOR PRESERVING AND STRENGTHENING HEALTH

Introduction. Territorial communities are the basic level for ensuring the formation and preservation of public health.

Objective: to analyze the medical and demographic situation and conditions for the preservation and promotion of health in the Khust city territorial community of the Transcarpathian region.

Materials and methods. Materials: social passport of the Khust city territorial community of Transcarpathian region as of October 13, 2023. Methods: bibliosemantic, of structural-and-logical analysis.

Results and discussion. There are 27 settlements in Khust city territorial community with 71484 residents including 36187 (50.6%) women and 35297 (49.4%) men. In 8 (28.6%) of these settlements live up to 500 people. Despite the fact that 5513 IDPs came to the community

© Миронюк І. С., Слабкий Г. О., Білак-Лук'янчук В. Й., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

in three years, the number of community residents decreased by 9374 (11,6%) people. An extensive network of health care institutions of communal and private ownership is functioning on the territory of the community. Most of them are located in the administrative center. This does not ensure equal access of community residents to medical services.

Conclusions. Based on the results of the study, it is recommended at the community level to develop and adopt a strategic targeted comprehensive program to preserve and strengthen the health of the population of the territorial community.

Key words: territorial community, health, formation and promotion, provision.

Вступ. Територіальні громади, які були сформовані в ході реформи стали основою адміністративно- територіального устрою країни [1, 2]. На законодавчому рівні визначені їх задачі та функції по забезпеченню формування та збереження здоров'я населення [3], а також визначено механізми фінансування їх основної діяльності [4]. Таким чином територіальні громади стали базовим рівнем у формуванні здоров'я населення країни [5, 6].

Мета дослідження: провести аналіз медико-демографічної ситуації та умов по збереженню та зміцненню здоров'я в Хустській міській територіальній громаді Закарпатської області

Матеріали та методи. Матеріали: соціальний паспорт Хустської міської територіальної громади Закарпатської області станом на 13 жовтня 2023 року [7]. Методи: бібліосемантичний, структурно-логічного аналізу.

Результати досліджень та їх обговорення. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [8] Кабінетом Міністрів України своїм розпорядженням від 12 червня 2020 р. № 712 «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Закарпатської області» [9] створено Хустську міську територіальну громаду в складі міста Хуст (адміністративний центр) та 27 сіл. Громада розміщена на площі в розмірі 407 квадратних кілометрів гірської географічної зони розташування.

На початку дослідження була досліджена та проаналізована кількість населення в населених пунктів громади в розподілі за статтю. Отримані результати наведено в табл. 1.

Аналіз наведених в табл.1 даних вказує на те, що станом на 13 жовтня 2023 року в громаді проживало 71484 осіб в тому числі 36187 (50,6%) жінок та 35297 (49,4%) чоловіків. Найбільшим населеним пунктом в громаді є місто Хуст із чисельністю населення 26127 осіб, що складає 36,5% від загальної кількості населення в громаді. При цьому проведений аналіз дозволив засвідчити, що в громаді мається 8 (28,6%) населених пунктів із чисельністю населення до 500 жителів.

Аналізуючи кількість населення громади необхідно відміти, що за період між формуванням громади до проведення аналізу (3 роки) кількість населення громади скоротилася на 9374 осіб (11,6%).

Наступним кроком дослідження було вивчення окремих аспектів соціальної характеристики населення громади. Отримані дані наведено в табл. 2.

Аналіз наведених в табл. 2 даних вказує на те, що значна частина населення громади потребує підвищеної медичної та соціальної опіки.

Так, в громаді проживає 1531 людей із інвалідністю в тому числі 546 дітей. Їх частка складає 2,1% від загальної кількості населення громади. Також

Таблиця 1
Розподіл населення в розрізі населених пунктів громади та статей

Населений пункт	Жінки, абс.	Чоловіки, абс.	Всього	
			абс.	%
М.Хуст – адміністративний центр	13268	12859	26127	36,5
Села				
Бороняво	1582	1543	3125	4,4
Вертеп	193	178	371	0,5
Данилово	747	685	1432	2,0
Іза	2363	2247	4610	6,4
Зарічне	179	232	411	0,6
Чертіж	842	877	1719	2,4
Карповташ	67	80	147	0,2
Крайниково	571	502	1073	1,5
Кошельово	1230	1366	2596	3,6
Копашново	1308	1290	2598	3,6
Кривий	66	73	139	0,2
Крайне	112	101	213	0,3
Крива	519	535	1054	1,5
Кіреші	716	782	1498	2,1
Залом	1042	1098	2140	3,0
Липча	1620	1559	3179	4,5
Липовець	582	583	1165	1,6
Лунка	343	349	692	0,9
Осава	117	146	263	0,4
Олександрівка	925	955	1880	2,6
Нанково	945	907	1852	2,6
Нижнє Селище	1234	1163	2397	3,4
Рокосово	2052	1870	3922	5,5
Сокирниця	2216	1991	4207	5,9
Стеблівка	865	828	1693	2,4
Поляна	85	87	172	0,02
Хустець	398	411	809	1,1
Загалом у громаді	36187	35297	71484	100,0

необхідно зазначити, що значної медико-соціальної опіки потребує 550 жителів громади в тому числі 117 дітей із порушенням психіки та поведінки, що становить 0,8% від загальної кількості жителів громади. Крім того зареєстровано 27 жителів громади, які мають залежність від вживання психоактивних речовин.

Значної уваги в плані збереження та зміцнення здоров'я і надання медичної допомоги наведені в таблиці діти. До них відносяться 80 дітей-сиріт, 1581 дітей в багатодітних сім'ях, 255 дітей, які виховуються в неповних сім'ях. До категорії жителів громади, які потребують підвищеної уваги відносяться також 788 жителів похилого віку, 15 самотніх жителів у віці старше 60 років життя та 103 сім'ї, що

Таблиця 2

Соціальна характеристика населення громади

Характеристика	Жінки	Чоловіки	Всього
Внутрішньо переміщені особи	3642	1871	5513
Люди із інвалідністю	573	958	1531
Діти з інвалідністю	394	152	546
Люди з порушеннями психіки та поведінки	193	357	550
Діти з порушеннями психіки та поведінки	33	84	117
Люди, які потребують паліативної допомоги	4	6	10
Люди із проблемами вживання психоактивних речовин	2	25	27
Люди, які живуть із ВІЛ	3	1	4
Люди похилого віку	403	385	788
Багатодітні сім'ї/кількість дітей	-	-	1581/4986
Діти-сироти та діти, що позбавлені батьківського піклування	40	40	80
Діти під опікою/піклуванням	40	40	80
Сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах/кількість дітей	57	63	103/120
Самотні матері/кількість дітей	226	-	226/560
Самотні батьки/кількість дітей	-	14	14/29
Люди, які мають статус учасника бойових дій	-	25	25
Особи, які постраждали від насильства в сім'ї	56	16	72
Умовно самотні люди віком 60+	9	6	15
Інші категорії людей, які перебувають у складних життєвих обставинах	18	13	31

проживає у складних життєвих обставинах в яких проживає в тому числі 120 дітей та інші категорії жителів громади.

Особливою соціальною категорією жителів громади є вимушені переселенці із зони активних бойових дій, що зумовлені війною проти російської воєнної агресії. На жовтень 2023 року в громаді їх було зареєстровано 5513 (7,7%) від загальної кількості жителів громади) в тому числі 3642 жінки та 1871 чоловіків.

Далі нами вивчені та проаналізовані можливості жителями громади отримати необхідну медичну допомогу.

Долікарська медична допомога. На території громади функціонує 5 фельдшерсько-акушерських пунктів в наступних населених пунктах: села Вертеп, Крива, Кривий, Лунка та Хустець.

Первинна медико-санітарна допомога. Даний вид медичної допомоги населенню громади забезпечує Хустський центр первинної медико-санітарної допомоги в складі якого функціонує 19 сімейних амбулаторій які функціонують в наступних населених пунктах: м. Хуст, села Іза, Нижній Бистрий, Крайниково, Стеблівка, Монастирець, Залом, Олександрівка, Липовець, Копашнево, Данилово, Велятино, Нанково, Роково, Кошелево, Сокирниця, Бороняво, Липча, Нижнє Селище.

Але при цьому в 7 населених пунктах (села: Зарічне, Чертіж, Карповтлаш, Крайне, Крива, Лунка, Поляна) з чисельністю населення 3354 осіб відсутні заклади охорони здоров'я в яких надається долікарська медична або первинна медико-санітарна допомога.

Екстрену медичну допомогу надають медичні працівники Чопської підстанції екстреної (швидкої) медичної допомоги, як структурного підрозділу комунального некомерційного підприємства «Закарпат-

ський центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф».

Спеціалізована медична допомога. В ході формування спроможної мережі закладів охорони здоров'я Закарпатського госпітального округу яка 28 червня 2023 р. була погоджена Міністерством охорони здоров'я України з метою забезпечення територіальної доступності до спеціалізованої медичної та реабілітаційної допомоги, що гарантована Програмою медичних гарантій та затверджена Розпорядженням Голови Закарпатської обласної військової адміністрації № 795 від 07.09.2023 комунальне некомерційне підприємство «Хустська центральна районна лікарня імені Віцинського О. П.» Хустської міської ради приєднана до комунального некомерційного підприємства «Лікувально-діагностичний центр» Хустської міської ради та створено кластерний заклад охорони здоров'я.

Необхідно зазначити, що на території громади (адміністративний центр м. Хуст) різні види медичної допомоги населенню надаються в розгалуженій мережі приватних закладів охорони здоров'я. До них відносяться товариство з обмеженою відповідальністю клініка сучасних методів діагностики та інноваційних медичних технологій «Водолій», товариство з обмеженою відповідальністю «Лікарня експерт. Хуст», товариство з обмеженою відповідальністю «Медичний центр «Сімейна медицина», Медико-діагностичний центр «Доля», приватне підприємство Медичний центр «Гармонія» тощо.

Забезпечення лікарськими засобами. На території громади працює 28 аптек. Аптечний пункт відсутній в с. Крива при відстані до найближчої аптеки 4 км.

Крім того на території громади функціонує Хустська філія Державної установи «Закарпатський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» по забезпеченню громадського здоров'я

в громаді шляхом вчасного інформування про випадки підозри на інфекційні захворювання в громаді, що дозволяє вчасно організувати першочергові протиепідемічні заходи, локалізувати та ліквідувати осередок інфекційного захворювання та проведення профілактичних заходів і здійснювати промоцію здоров'я.

Важливим по забезпеченню закладів охорони здоров'я, які функціонують на території громади медичними працівниками середньої ланки є те, що на території громади функціонує комунальний заклад «Хустський базовий медичний фаховий коледж» Закарпатської обласної ради.

В ході дослідження встановлено, що відстань до адміністративного центру від населених пунктів складає: с. Боронява – 11,4 км, с. Вертеп – 15,2 км, с. Данилово – 17,6 км, с. Залом – 12,7 км, с. Зарічне – 6,0 км, с. Іза – 5,7 км, с. Карповтлаш – 9,2 км, с. Крайне – 18,8, с. Крайниково – 12,0 км, с. Крива – 5,6 км, с. Кривий – 5,6 км, с. Липовець – 28,0 км, с. Липча – 13,8 км, с. Лунка – 19,8 км, с. Нанково – 14,1 км, с. Нижнє Селище – 16,5 км, с. Олександрівка – 25,0 км, с. Осава – 17,2 км, с. Поляна – 26 км, с. Рокосово – 11,8 км, с. Сокириниця – 11,3 км, с. Стеблівка – 14,0 км, с. Хустець – 23,1 км, с. Чертіж – 5,6 км. Між населеними пунктами дороги асфальтні та ґрунтові відповідно до паспорту громади їх стан задовільний, але місцями потребує ремонту. При цьому більшість населених пунктів громади не охоплені громадським чи приватним транспортним сполученням.

Проведений далі аналіз цільових місцевих програм показав, що в термін проведення аналізу на території громади були прийняті та діяли наступні програми в напрямку збереження та зміцнення здоров'я населення:

- Програма фінансової підтримки Комунального некомерційного підприємства «Хустська центральна лікарня імені Віциньського Остапа Петровича» Хустської міської ради, 2021–2023 роки;
- Програма часткової компенсації медикоментозного забезпечення окремих категорій населення Хустської міської територіальної громади, 2021–2023 роки;
- Програма облаштування місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб у Хустській міській територіальній громаді, 2023 рік;
- Програма підтримки соціально-незахищених верст населення Хустської міської територіальної громади, 2023–2025 роки;
- Програма розвитку фізичної культури і спорту у Хустській міській територіальній громаді, 2023–2025 рр.

За результатами проведено аналізу можна констатувати, що в громаді приділяється певна увага питанням забезпечення населення доступною та якісною медичною допомогою, але комплексна програма по збереженню та зміцненню здоров'я населення відсутня.

Наступним кроком дослідження було вивчення та проведення аналізу бюджету громади в плані рівнів фінансування охорони здоров'я та соціальної допомоги. Отримані результати наведено в табл. 3

Аналіз наведених в табл. 3 даних вказує на тенденцію до зростання за роки дослідження загальних видатків бюджету та його частки на охорону здоров'я та соціальний захист населення громади. При цьому частка видатків на охорону здоров'я в 2021 році склала 2,6%, у 2022 році 3,2%, а за I півріччя 2023 року 2,5%, що потенційно за рік може становити до 5,0%.

Висновки:

1. Хустська міська територіальна громада Закарпатської області створена у 2020 році у складі 27 населених пунктів із яких 8 (28,6%) має населення чисельністю до 500 жителів.
2. В громаді проживає 71484 жителів в тому числі 36187 (50,6%) жінок та 35297 (49,4%) чоловіків. За три роки чисельність жителів громади скоротилася на 9374 осіб (11,6%) при умові що до неї прибуло 5513 вимушених переселенців із зони активних бойових дій проти російської воєнної агресії.
3. До категорії жителів громади, які потребують підвищеної уваги відносяться 1531 людей із інвалідністю в тому числі 546 дітей – 2,1% від загальної кількості населення громади; 550 в тому числі 117 дітей мають порушення психіки та поведінки – 0,8%; 80 дітей-сиріт; 1581 дітей в багатодітних сім'ях; 255 дітей, які виховуються в неповних сім'ях; 788 жителів похилого віку; 15 самотніх жителів у віці старше 60 років життя та 103 сім'ї, що проживає у складних життєвих обставинах.
4. Долікарська та первинна медична допомога населенню громади надається медичними працівниками Хустського центру первинної медико-санітарної допомоги в складі якого функціонує 5 фельдшерсько-акушерських пунктів та 19 сімейних амбулаторій, але при цьому 7 населених пунктів громади з чисельністю населення 3354 жителів на своїй території не мають закладів первинної або долікарської медичної допомоги.
5. Екстрена медична допомога надається медичними працівниками Чопської підстанції екстреної (швидкої) медичної допомоги, як структурного підрозділу комунального некомерційного підприємства

Таблиця 3

Бюджет громади, грн

Вид		2021 рік	2022 рік	I півріччя 2023 року
Загальні видатки		778199870	787628694	404431581
Видатки на охорону здоров'я	Абс.	20278102	25357365	10014820
	%	2,6	3,2	2,5
Видатки на соціальний захист	Абс.	27066198	30212246	16625707
	%	3,5	3,8	4,1

«Закарпатський центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф».

6. Спеціалізована медична допомога надається в розгалуженій мережі комунальних та приватних закладів охорони здоров'я, які розташовані в адміністративному центрі громади м. Хуст.

7. Забезпечення населення громади лікарськими засобами здійснюється 28 аптеками, які функціонують у всіх населених пунктах громади крім с. Крива при відстані до найближчої аптеки 4 км.

8. На території громади функціонує Хустська філія Державної установи «Закарпатський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» по забезпеченню громадського здоров'я в громаді.

9. Частки видків на охорону здоров'я та соціальний захист населення громади у структурі загаль-

ного бюджету громади має тенденцію до зростання: 2021 рік – 2,6%, 2022 рік – 3,2%, I півріччя 2023 року – 2,5%, що потенційно за рік може становити до 5,0% при відсутності в громаді цільової комплексної програми збереження та зміцнення здоров'я населення.

10. Враховуючи відстані між населеними пунктами і адміністративним центром громади, якість доріг, особливо у осінньо-зимньо-весняний період, стан громадського транспортного сполучення фізичну доступність для населення віддалених населених пунктів певних видів медичної допомоги можна вважати умовною.

11. За результатами дослідження рекомендується на рівні громади розробку та прийняття стратегічної цільової комплексної програми по збереженню та зміцненню здоров'я населення територіальній громаді.

REFERENCES

1. Pro dobrovolne obiednannia terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku No 157-VIII. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (data zvernennia: 17. 07. 2025).
2. Perspektyvni plany formuvannia terytorii hromad – krok do novoi systemy orhanizatsii vlady na mistsiakh. Detsentralizatsiia. Elektronnyi resurs. Available from: decentralization.gov.ua. (data zvernennia: 17. 07. 2025)
3. Pro systemu hromadskoho zdorovia: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2022 roku No 2573-IX. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (data zvernennia: 17. 07. 2025)
4. Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo zarakhuvannia rentnoi platy za korystuvannia nadramy dlia vydobuvannia nafty, pryrodnoho hazu ta hazovoho kondensatu [On Amendments to the Budget Code of Ukraine Regarding the Crediting of Rent for the Use of Subsoil for the Production of Oil, Natural Gas and Gas Condensate]: Zakon Ukrainy vid 20 hrudnia 2016 roku No 1793-VIII. Ofitsiinyi portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1793-19>. (data zvernennia: 17. 07. 2025)
5. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Shafranskyi VV, Brych VV, Bilak-Lukianchuk VI. Terytorialni hromady yak bazovyi riven zabezpechennia zmitsnennia ta zberezhenia zdorovia naseleennia [Territorial communities as a basic level of ensuring the strengthening and preservation of population health]. *Ukraina. Zdorovia natsii*. 2021; 4 (66): 57–62
6. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Bilak-Lukianchuk VI, Markovych VR. Stratehichni napriamy diialnosti terytorialnykh hromad hirs'koi heohrafichnoi zony po zabezpechenni zberezhenia ta zmitsnennia zdorov'ia naseleennia. [Strategic directions of activities of territorial communities of the mountainous geographical zone to ensure the preservation and strengthening of public health]. *Ukraina. Zdorovia natsii*. 2025; 2 (80): 46–51
7. Sotsial'nyi pasport Khusts'koi miskoi terytorial'noi hromady. [Social passport of Khust city territorial community]. Available from: <https://Sotsial-nyy-pasport-KHusts-koi-TH-1.pdf>
8. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21 travnia 1997 roku № 280/97-VR. [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-VR]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Kabinet Ministriv Ukrainy. Pro vyznachennia administratyvnykh tsentriv ta zatverdzhennia terytorii terytorial'nykh hromad Zakarpats'koi oblasti: Rozporiadzhennia KМУ vid 12 chervnia 2020 r. № 712-r. [On determining administrative centers and approving the territories of territorial communities of Zakarpattia region: CMU Order of June 12, 2020 No. 712-r]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/712-2020-%D1%80#Text>

Дата надходження статті: 23.07.2025

Дата прийняття статті: 30.08.2025

Опубліковано: 01.10.2025